

MÜZE EĞİTİMİNDE DÖNÜŞÜMLER: KOCAELİ MÜZESİ'NDE EĞİTİCİLERİN EĞİTİMİ*

Ceren KARADENİZ**
Ayşe OKVURAN***
Müge ARTAR****
Ayşe ÇAKIR İLHAN*****

Öz: Çağdaş müzenin temel işlevi eğitimidir. Çağdaş müzeler eğitim sürecinde alan uzmanları aracılığıyla ve halka yönelik ayrıntılı planlama ve uygulama yoluna giderek yüz yüze veya uzaktan eğitim yaklaşımlarını kullanmakta, kapsamlı eğitim programları sunmaktadır. Müze ve galerilerde eğitim yapmak, müzenin koleksiyonları ile gereksinimi farklı olan ziyaretçinin ilgileriyle ilişki kurmaktır. Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi zengin ve çeşitlilik içeren koleksiyonunu çağdaş bir yaklaşımla sergilemeyi ve yenilikçi eğitim yöntem ve teknikleriyle farklı yaş ve ilgi gruplarına seslenmeyi hedefleyen bir kurumdur. Bu çalışmada Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin 2016 yılında Marka Doğu Marmara Kalkınma Ajansı desteğiyle ve Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Programı işbirliğinde gerçekleştirdiği "Müze Eğitimi Projesi" sürecinde uygulanan müzede eğitimcilerin eğitimi çalışmalarına ilişkin süreç, bulgu ve değerlendirmeler yer almaktadır. Üniversite destekli müze eğitimi projesinde, müze koleksiyonunun farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde eğitim kapsamına alınması, müzede çalışan uzmanların koleksiyonda yer alan kültür varlıklarının eğitim amacıyla kullanılmasına ilişkin bilgi ve deneyim sahibi olması, müze çocuk atölyesinin eğitim kapsamına alınması ve müzeye özgü bir eğitim kitapçığı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Müze, Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, eğitim, müze eğitimi, müze eğitimcisi, drama, müze atölyesi

* Bu çalışma MARKA Doğu Marmara Kalkınma Ajansı desteğiyle Kocaeli Müzesi tarafından yürütülen TR42-16-TD-0045 Kodlu "Kocaeli Müzesi Çocuk Eğitim Atölyesi Eğitim Programının Oluşturulması" adlı proje (03.05.2016 – 03.06.2016) kapsamında gerçekleştirilmiştir.

** Araş. Gör. Dr.; Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı.

*** Doç. Dr.; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı.

**** Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı

***** Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı

TRANSFORMATION IN MUSEUM EDUCATION: TEACHER’S TRAINING IN KOCAELI MUSEUM*

Ceren KARADENİZ**
Ayşe OKVURAN***
Müge ARTAR****
Ayşe ÇAKIR İLHAN*****

Abstract

The basic function of the contemporary museum is education. The contemporary museum seeks the possibilities of educational activities as social functions as well protection, conservation, documentation and storage. During the training process, museums especially go for the planning and implementation in the way which includes different age and interest groups and they make collaboration with specialists through contemporary educational methods like face to face and distance education approaches. Kocaeli Archeology and Ethnography Museum is a dynamic cultural institution which aims to present its rich and diverse collection to different age and interest groups with its innovative methods and techniques. In this study, the process and findings related to the educational activities of Kocaeli Museum professionals within the scope of the “Museum Education Project” which was conducted in cooperation with the East Mediterranean Marmara Development Agency and prepared by Ankara University Institute of Social Sciences Museum Education Programme in 2016 in the context of contemporary museology approach is stated. Within the scope of the museum education project, the collection of the museum was examined and analyzed for different ages and interest groups in the scope of educational activities. Training of museum professionals in accordance to learn how to use museum collection with the purpose of education and construction of children’s education room and education pack were also emphasized.

Keywords: Museum, Kocaeli Archeology and Ethnography Museum, education, museum education, creative drama, children’s education room.

* This study was realized within the scope of the project TR42-16-TD-0045 coded “Developing of Kocaeli Museum Children Education Workshop Programme” supported by MARKA Eastern Marmara Development Agency (03.05.2016 – 03.06.2016).

** Research Assist. Dr., Ankara University, Faculty of Fine Arts, Department of Museums Education.

*** Assoc. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Fine Arts Education.

**** Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Psychological Services in Education.

***** Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Fine Arts, Department of Museums Education.

Giriş

Müzelerin koleksiyonlarını ziyaretçilerde merak, ilgi ve heyecan uyandırmak amacıyla ziyaretçi merkezli eğitim programları hazırlama ve uygulama süreci olarak adlandırılan müze eğitimi, farklı bir ifadeyle çağdaş müzenin her yaştan ziyaretçiyi müzede “aktif” kılma ve farklılık gösteren ziyaretçi ihtiyaçlarına ve ilgilerine vurgu yaparak kapsayıcı müze ortamı ve olanakları oluşturma çabasıdır (Talboys,2016). Uluslararası Müzecilik Komitesi (ICOFOM)’ise müze eğitimini benzer biçimde ancak izleyiciye odaklanarak izleyicinin gelişimini sağlamak amacıyla çeşitli değer, kavram ve bilgilerden yola çıkarak ve pedagojik yöntemler kullanarak geliştirilen bir süreç olarak tanımlamıştır (ICOFOM,2010). Onur (2014,18) da günümüzde çağdaş müzenin temel işlevinin eğitim olduğunu belirtmektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinden beri müzeler eserleri sadece sergilemekle kalmamakta, bunları halkın beğenisini kazanacak şekilde sunma yollarını arayarak, koruma, belgeleme, depolama gibi temel müzecilik işlevlerinin yanında eğitim işlevini de yürütme çabasıdır. Çağdaş müzecilik yaklaşımıyla sergi tasarımı ve tanıtım gibi işlevler artık eğitim işlevine hizmet edecek biçimde ve müzelerde kurulan eğitim birimlerinin hedefleriyle örtüşecek içerikte planlanmaktadır. Eğitimde gerek alanla ilgili uzmanlara yönelik, gerekse halka yönelik (farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçiler) çağdaş planlama, uygulama ve eğitim yoluna gidilmektedir.

Müzelerin eğitim amacını gerçekleştirebilmeleri için ziyaretçilerini (hedef kitleyi) iyi tanımaları ve koleksiyon ile ziyaretçi ihtiyaçları arasında doğrudan ilişki kurmaları gerekmektedir. Dolayısıyla müze ve galerilerde eğitim yapmak öncelikle müzenin koleksiyonları ile ziyaretçinin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurmayı gerektirir. Bu süreçte her grubun ve bireyin gereksinimleri ve ilgileri farklıdır (Greenhill, 1999,22, Hein, 2005,358). George Hein’a (1998,51) göre, müze ziyaretçilerle iletişim sürecinde eğitim yoluyla entelektüel bağlantıyı gerçekleştirir; değer yargılarını ve davranışları etkiler, değişik kültürlerin hoşgörüsü çerçevesinde tanınmasını ve kabul görmesini hedefler. İlgi ve merakı geliştirir. Öz güveni kuvvetlendirir, gelecekle ilgili yaşam ve eğitim seçeneklerini zenginleştirir. Müze eğitim sürecinde ziyaretçilerin ne düşündüklerinden çok, nasıl düşündükleri ile ilgilenip, onların dünyasına ulaşmayı amaçladığından bireyle beklenen ve istenen iletişimi kurarak, sosyal alışverişi başlatır. Amy Gorman (2008,40), müzelerin kültürel ve eğitsel görevlerini sıralarken müzenin en önemli amacının bir şeyler öğretmek olduğunu, eğitim aracılığıyla müzenin kişinin yaratıcı güçlerini geliştirdiğini ve kişiyi topluma hazırladığını vurgulamaktadır. Donald Preziosi ve Claire Farago (2004,152)’nin yorumuyla bir dünyayı kavrama teknolojisi olan müze, farklı konu ve içeriklerde kullanılan bir forum görevi görerek çağdaş eğitimin önemli okul dışı öğrenme çevrelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Hollanda müzelerinde 2013’ten beri bir müze-okul işbirliği programı yürütülmektedir. Yenilikçi öğrenme etkinlikleri, atölye çalışmaları, miras ve müze organizasyonlarındaki yenilikler ve müzede görsel düşünme konularına odaklanan bu çalışmaların

genel adı “müzeleri düşünmek” olarak belirlenmiştir. “Müzeleri düşünmek” öğrencilerin tartışmalara liderlik ettiği, gözlemleyerek müze içinde keşfetmeye yönelik etkinliklere katıldıkları, kanıtlardan yola çıkarak araştırmalar geliştirdikleri, merak ederek bağlam kurdukları ve müze içinde nesneyle etkileşime geçtikleri bir öğrenme stratejisidir (Herz, 2014,2). Dolayısıyla öğretmenlerin, müze eğitimcilerinin, müze gönüllü ve doçentlerinin (“müze doçenti” -museum docent- genellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitimci ya da rehber olarak gönüllülük esasıyla müzelerde çalışan alan uzmanlarına verilen unvan) öğrencilerle bu stratejiler doğrultusunda çalışabilmeleri için başta Amsterdam Müzelerinde olmak üzere Hollanda genelinde müze uzmanlarına bu eğitim verilmiştir. Avrupa’daki pek çok müzeyi özellikle yetişkin eğitimi kapsayan MAP for ID, çok kültürlülük bağlamında kültürlerarası diyalog ve etkileşimi ön plana çıkaran ve öncelikle müze uzmanlarını hoşgörü, aidiyet, kültürel çeşitlilik ve göçmenlik gibi temalarda yetiştirmeyi hedefleyen bir bilgi ve deneyim değişimi projesidir. Bu proje bünyesinde 30 farklı alt proje yürütülmüş, katılımcı müzelerde müze uzmanlarının hizmet içi eğitimler kapsamında müze etkinliklerine (rehberli ve bireysel müze turlarına, sanat atölyeleriyle (öykü anlatma atölyeleri), sanal ve gezici müze sergileri, yerleştirmeler, performanslar ve otobiyografik sunumlar, tiyatro performansları, videolar, kısa filmler, kültürlerarası giyim ve müzik atölyeleri ile konferans, seminer ve inceleme gezileri gibi etkinliklere katılmaları sağlanmıştır (Bodo vd., 2009,6).

Rika Burnham ve Elliott Kai – Kee (2015,37) müzelerin izleyicilere dünyayı kavrama konusunda özgür, donanımlı ve çağdaş bir altyapı sunabilmeleri için müzelerde ders veren eğitimcilerin, müze uzmanlarının ve müze gönüllülerinin müzede eğitim için hazırlık, bilgi ve planlama gerektiren yeterliğe sahip olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Ceren Karadeniz, Ayşe Okvuran, Müge Artar ve Ayşe Çakır İlhan (2015,209) da, müzelerin toplumsal işlevlerine bağlı olarak gündeme gelen “eğitim” işlevine yönelik çağdaş uygulamaları belirledikleri ve müze eğitimcilerinin çeşitlenen görev ve sorumluluklarını örneklerle tartıştıkları çalışmalarında müzede eğitim işlevinden sorumlu personelin ziyaretçi kavramının ayrıntılarını incelemesi, ziyaretçiye ulaşacak yöntem ve teknikleri çeşitlendirmesi, çocukların, ailelerin, yaşlıların, engellilerin, ilgi gruplarının ve diğer ziyaretçilerin müzede neler yaşadığını, neleri nasıl öğrendiğini araştırarak, araştırma sonuçlarını uygulamalarda kullanması gerektiğini vurgulamışlardır. Anna Johnson, Kimberly Huber, Nancy Cutler, Melissa Bingmann ve Tim Grove (2009,58)’a göre, müze eğitimi üstlenecek uzmanların bu alanın felsefesini ve ilkelerini çok iyi kavramaları gerekmektedir. Eileen Hooper-Greenhill’in (1999,37) her müzenin eğitim felsefesini, kendi koleksiyonuna ve misyonuna uygun eğitimi müzenin amaçları ve yöntemleri doğrultusunda belirlemesi gereklidir. Müzeciliğin her alanına ilişkin dünyada yaşanan gelişmeleri izlemek, müzede iletişim, halkla ilişkiler, toplumsal çalışmalar, tanıtım ve eğitim başta olmak üzere farklı alan uzmanlarının çağdaş müzecilik bağlamında hizmet içi eğitim uygulamalarına düzenli olarak katılmaları önemlidir. Torch (2010,6) müze eğitimi müze eğitimcisi ile tanımlar. Ona göre müze eğitimi, müzenin amaçlarını, vizyonunu ve izleyiciye ilişkin hedeflerini, müze

nesnelerinin mevcut durumuna göre ve izleyicilerin beceri ve yetenekleri bağlamında planlayarak sunma becerisi geliştirmiş müze uzmanlarının işidir. Bu bağlamda, çağdaş müzecilik anlayışıyla müze eğitimi sürecinde müze eğitimcisinin görsel kültürü kullanmasını, aile katılımına odaklanmasını, işbirliği ve katılım kültürünü yaygınlaştırmasını, müze içinde öğrenme galerilerinin oluşturulması için çaba göstermesini, nesne etkileşimini eğitim etkinlikleri kapsamına almasını ve sanal - dijital teknolojiyi müze içinde kullanmasını önerilmektedir (Karadeniz vd, 2015,212).

Müzelerde müze uzmanlarının eğitimi ve çağdaş müzecilik yaklaşımları doğrultusunda hizmet içi eğitime katılmalarına ilişkin çalışmalar özellikle Avrupa Birliği Projeleri kapsamında yürütülmektedir. 2010'da Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortak yayınlanan AB Türkiye Kültürlerarası Diyalog- Müzeler Hibe Programı (ICD-MUSE) ile, Türkiye'de çok sayıda devlet müzesi ile özel müzenin müze uzmanlarına eğitimi içerikli işbirliği projeleri hazırlanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerindeki ve aday ülkelerdeki müzeler arasında müzecilik etkinlikleri aracılığıyla kültürlerarası diyalog, kültürel etkileşim ve hoşgörü geliştirmeyi hedefleyen bu karşılıklı çalışmalarda müze uzmanlarının deneyim ve bilgilerini artırmak için müze yönetimi, sergileme, küratörlük, müze eğitimi gibi güncel ve mesleki konularda eğitimler verilmiş ve ortaklık olanakları oluşturulmuştur. Bu süreçte Türkiye'deki müzeler (kent müzeleri, yenilenen arkeoloji müzeleri ve çocuğa ilişkin sergileriyle öne çıkan müzeler vb.) projeden yararlanabilmek amacıyla bölgesel kalkınmayı güçlendirecek öneriler geliştirmişlerdir.

Diyarbakır Müzesi geliştirdiği "Diyarbakır Müzesi'nin Kültürlerarası Diyalog Yoluyla Kapasitesinin Güçlendirilmesi" adlı proje, müzenin operasyonel, kurumsal ve yönetsel kapasitesinin artırılmasıyla, kültürel, tarihsel ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve korunmasına ilişkin toplumda katılımcılığın artırılmasını amaçlamıştır. Müzenin proje ortağı Bethnal Green Çocukluk Müzesi ve Victoria & Albert Müzesi'dir. Diyarbakır Müzesi personelleri başta olmak üzere, Urfa, Mardin, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Batman ve Diyarbakır Kent Müzesi personelinin katılımıyla, sergi tasarım ve geliştirme, koleksiyon yönetimi, yönetim, katılımcılık ve yeni ziyaretçilere ulaşmak konularında müze uzmanlarına yönelik hizmet içi eğitimler düzenlemiştir. Çorum Müzesi, Bergbau Alman Madencilik Müzesi ile birlikte "Çorum Müzesi'nde Bir Şeyler Oluyor" adlı projeyi geliştirmiş ve bu projeye kültürlerarası diyalogu artırmak için müzeyi etkin biçimde kullanmayı, küratörlük, müze eğitimi, performans sanatları konularında müze uzmanlarını geliştirmeyi amaçlamıştır. 2011'de başlayan projede müzede çocuklara ve gençlere yönelik atölyeler hazırlanmış, müze eğitimcileri, müze uzmanları ve akademisyenlerin katıldığı müze eğitimi etkinlikleri hazırlanmıştır (Karadeniz, 2015,233).

UNICEF, MDGF, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Ankara Üniversitesi işbirliğiyle yürütülen Müze Eğitimi ve Dostluk Treni Projesi kapsamında Kars ve Erzurum Müzelerinde çocuk müze odası açılmış, İstanbul'dan Kars'a özel bir müze eğitimli tren seya-

hati gerçekleştirilmiştir. BM Ortak Programı, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliğinde, çocuk haklarını baz alarak kültürel miras konusunda çocuklarda müze bilinci oluşturma ve çocuk hakları komitesi üyesi çocukları gönüllü müze eğitimcisi olarak yetiştirmek amacıyla düzenlenen proje kapsamında çocuk ve gençler müze eğitimi kurslarına ve uygulamalarına katılmış, müze eğitimcisi olarak farklı yaş gruplarındaki akranlarına müzelerde eğitim vermişlerdir. Programın kapanış etkinliği olan Dostluk Treni kapsamında İstanbul, Ankara, Eskişehir, Sivas, Erzurum ve Kars illerindeki müzelerde müze eğitimleri gerçekleştirilmiştir (İlhan vd. 2014,1728). Bir Erasmus projesi olan ve 2014 – 2016 yılları arasında yürütülen MUSEUM Professionals/ Müze Profesyonelleri Projesi Türkiye’de müze çalışanlarına, müzecilik alanında eğitim gören öğrencilere ve insan kaynakları alanında kariyer hedeflerine yönelik; mesleki ve akademik eğitim programları geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Projeye müzecilik – müze eğitimi alanlarında mesleki eğitim kalitesinin artırılması, üniversite – sektör işbirliğinin sağlanması, çağdaş müzeciliğin e-öğrenme portalı ile sunulması, yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Proje kapsamında geliştirilen e-öğrenme portalı ile müze uzmanlarının ve alanda gelecek planlayan müze ilgililerinin müze eğitimi konusunda akademik altyapı oluşturmaları ve sertifika alması sağlanmıştır (İlhan, 2016).

Müzelerde müze uzmanlarının eğitimi ve çağdaş müzecilik yaklaşımları doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan hizmet içi eğitimlere, Mili Eğitim Bakanlığı ve yerel idarelerce yürütülen müze eğitimi konulu öğretmen eğitimleri ve üniversitelerde yürütülen seçmeli müze eğitimi dersleri de eklenebilir. Ankara Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün yürüttüğü Çocuk Dostu Şehir Ankara uygulamaları kapsamında il ve ilçe koordinatörü öğretmenlere Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Cumhuriyet Müzesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi gibi müzelerde “Eğitimde Yeni Yaklaşımlar” isimli eğitimcilerin eğitimi programı uygulanmıştır. Program kapsamında müze vb. okul dışı öğrenme ortamlarında çocuk dostu şehir ilçe koordinatör öğretmenlerine hizmet içi eğitimler verilmektedir. Eğitimler Anadolu Uygarlıkları, Öğretim Yöntem ve Teknikleri ve Müze Eğitimi konularına odaklanmaktadır. İstanbul’da İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Sakıp Sabancı Müzesi işbirliğiyle “Müze Rehberim Öğretmenim Projesi” gerçekleştirilmiş, sınıf, sosyal bilgiler ve görsel sanatlar öğretmenleriyle müze eğitimi uygulamaları yapılmıştır. Aydın Milli Eğitim Müdürlüğü ve Aydın Müzesi arasında imzalanan “Müze Okul” eğitim projesi protokolüyle il kapsamındaki okullarda görev yapan öğretmen ve öğrencilerin programlı müze eğitimlerinden faydalanmaları amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Kasım 2016’da Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Turizm Bakanlığı arasında okullarda sanat eğitiminin geliştirilmesi amacıyla bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokolde okulların müze ve ören yerlerinin ziyaretini sistematik olarak yapmaları konusuna vurgu yapılmaktadır. Protokol kapsamında bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin disiplinlerarası öğrenme gerçekleştirebilmeleri için uygun derslerin

bilim ve sanat merkezi öğretmenleri eşliğinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzelerde yapılması sağlanacaktır. Dolayısıyla protokol, 2005 – 2006 eğitim – öğretim yılıyla birlikte yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde gündeme gelen müze eğitiminin öğretmenler bağlamındaki uygulama zorluklarına karşın öğrenme ortamı çeşitliliğiyle birlikte tekrar gündeme geldiğini göstermektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2016).

Eğitim Fakültelerinin öğretmenlik programlarında müze eğitimi seçmeli dersleri okutulmaktadır. Sınıf Öğretmenliği Lisans Programlarında müze eğitimi kavramının Uygarlık Tarihi, Türk Tarihi ve Kültürü, Sanat Eğitimi, Fen ve Teknoloji Öğretimi, Drama ve Görsel Sanatlar Öğretimi gibi derslerle ilişkili olduğu görülmektedir. Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı incelendiğinde ise Görsel Sanatlar Eğitimi dersinde “müze eğitimi” kavramına rastlanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında yer alan Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, Sanat ve Estetik ve Drama derslerinde müze eğitime yer verilmekte, müzelerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasından söz edilmektedir. Resim-iş öğretmenliği Lisans Programı'nda ise “müze eğitimi ve uygulamaları” adı altında bir ders bulunmaktadır (İlhan, 2010). Evren Şar ve Tuna Sağkol (2013,87) ‘yapılandırmacı eğitim’ sisteminin içinde müze eğitiminin yerini ve önemini vurguladıkları çalışmalarında, Türkiye’deki her eğitim fakültesinde, ‘müze eğitimi’ ana temalı derslerin bulunmadığını ve bu derslerin müfredata eklenmesinin, öğrencinin aktif olarak deneyim yaşamasını ve yaşayarak - yaparak öğrenmesini öngören yapılandırmacı eğitim sistemini destekleyeceğini ve pek çok farklı derste müzelerden aktif öğrenme platformu olarak faydalanılacağını belirtmişlerdir. Adem Taşdemir, Tezcan Kartal ve A.M. Özdemir (2013,68), öğretmen adaylarının bilim merkezi ve müzelerde gerçekleştirilen uygulama örneklerine katılımlarının okul dışı öğrenme ortamlarını kullanmalarına ilişkin olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağladığını saptamış, bu merkezlerde uygulama şansı bularak keşif yoluyla öğrenme gerçekleştirmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Canan Laçın Şimşek, Fatime Balkan Kıyıcı ve Elif Atabek Yiğit (2013,140), Fen Bilgisi Öğretmenliği Programı öğrencilerinin müze ziyaretlerinin, öğrenilen bilgilerin pekişmesini, daha anlamlı hale gelmesini sağladığını, düşüncelerin değişiminde olumlu etkileri olduğunu ve ayrıca ziyaretin duyuşsal alana yönelik farklılıklar da yarattığını ifade etmişlerdir. Ceren Karadeniz ve Ayşe Okvuran (2014,872) okulöncesi öğretmenliği öğrencileri ile gerçekleştirdikleri müze çalışmalarında öğretmen adaylarının müzede çalışmaya ilişkin en beğendikleri unsurun “müze ortamında bulunmak” olduğunu vurgulamışlardır. Tuğba Selanik Ay ve Nuray Kurtdere Fidan (2014,77) da, öğretmen adaylarının müze koleksiyonunu müze ortamında izlemenin ve nesnelere hakkında ayrıntılı bilgi almanın süreci eğlenceli ve öğretici hale getirdiğini vurgulamaktadır. Oğuz Dilmaç (2016, 1490), öğretmen adaylarının müzede ve sanat galerisinde aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanarak müzeye ilişkin olumlu yargılarda bulduklarını ve kalıcı öğrenme sağladıklarını ifade ettiklerini vurgulamıştır. Ceren Karadeniz ve Zekiye Çıldır (2016), Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin müzede ders işleme sürecinin

profesyonel bir altyapı ve deneyim gerektiğini düşündüklerini ancak müzenin sınıf içi öğrenme ortamından ayrılarak, gerçek nesnelere çevrili bir öğrenme atmosferi sunması bakımından eşsiz olduğunu düşündüklerini vurgulamaktadır. Örnekler, öğretmen eğitiminde müzede eğitimin çalışılan konudaki farkındalık düzeylerini artırdığını, özellikle sınıf öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği, resim - görsel sanatlar öğretmenliği gibi alanlarda yapılandırıcı yaklaşıma uygun öğrenme ortamları sağladığını göstermektedir.

Müzecilik, müze eğitimi ve müze yönetimi gibi alanlarda sayısı artan lisansüstü öğrenim programları da kendini bu alanlarda lisansüstü düzeyde geliştirmeyi amaçlayan müze uzmanları, öğretmenler vb. gruplar için akademik çalışma alanları sunmaktadır (Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Ankara Üniversitesi Disiplinlerarası Müze Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Akdeniz Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Başkent Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı, İstanbul Üniversitesi Müze Yönetimi Yüksek Lisans Programı ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı). Dolayısıyla müze eğitimi süreçlerini profesyonel olarak sürdürebilmek amacıyla öğretmen adaylarına lisans öğrenimleri süresince, öğretmenlere meslek hayatları boyunca ve müze uzmanlarına hizmet içi eğitimler kapsamında müze eğitimi ilke, yöntem ve tekniklerine ilişkin kuramsal bilgiler ve uygulama örnekleri içeren eğitimler verilmeli; müzecilik alanına ilgi duyan donanımlı ve mesleki bağlamda yeterli kişilerin aynı eğitsel süreçlerden geçmeleri müze eğitimi uygulamalarının kalitesini ve sürdürülebilirliğini artırmak açısından gereklidir.

Yöntem

Bu çalışma, Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi'ne ilişkin süreci ayrıntılı olarak ele almayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi ile, Kocaeli Müzesi koleksiyonunun farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde eğitim etkinlikleri kapsamına alınması ve müze uzmanlarının müze koleksiyonundaki kültür varlıklarının eğitim amacıyla kullanılabilirliğine ilişkin yöntem ve teknik bilgiyle, müze eğitimi deneyimine sahibi olması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kocaeli Müzesi Çocuk Eğitim Atölyesi'nin farklı yaş ve ilgi gruplarının eğitim ve serbest zaman etkinlikleri sürecinde kullanım biçimleri irdelenmiş ve Kocaeli Müzesi müze eğitim kitapçığı oluşturulmuştur. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi sürecindeki veriler Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde çalışan yedi müze uzmanı ile yapılan odak grup görüşmesi sonucunda elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmaya Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde çalışan yedi müze personeli katılmıştır. Müze personeli arasında üç sanat tarihçi, üç arkeolog ve bir okul öncesi öğretmeni yer almıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Müze personeli arasından izinde ve

görevde olmayan ve müze eğitimini gönüllü olarak üstlenmek isteyen yedi personel seçilmiştir. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntem olan kolay ulaşılabılır durum örnekleme tanıdık bir örneklem üzerinde çalışma araştırmacılar için daha pratiktir, kolay algılanabilir ve araştırmaya hız kazandırır.

Verilerin Toplanması

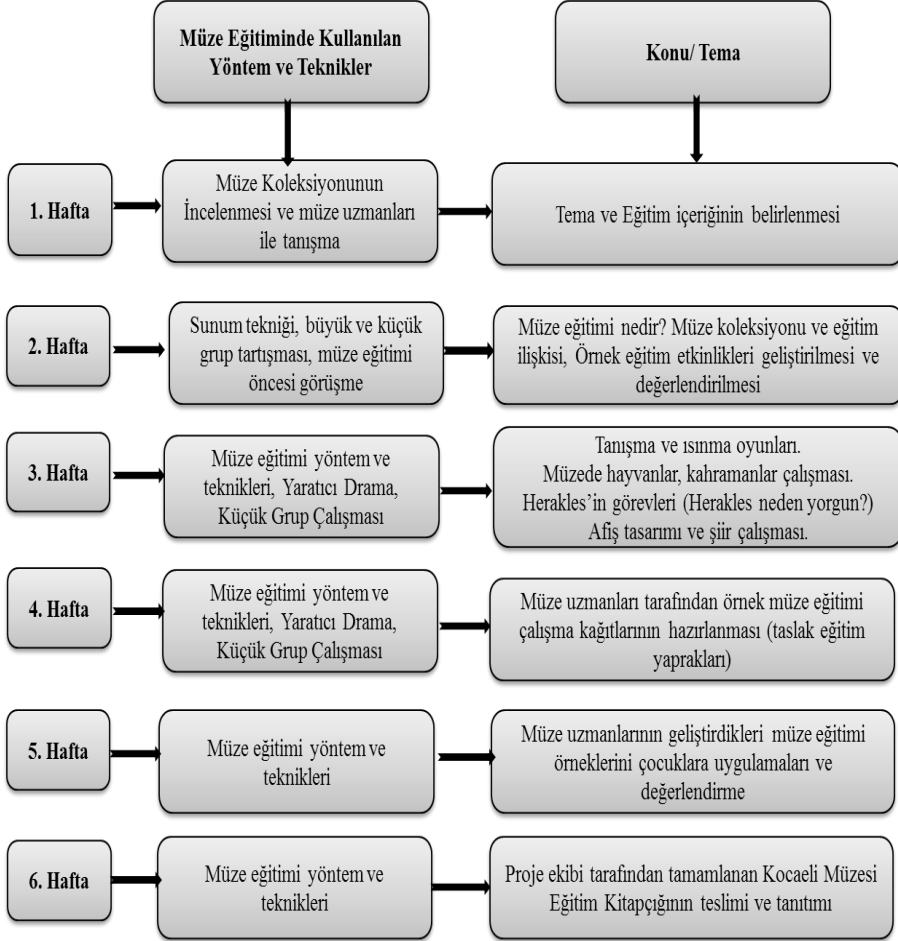
Veriler, araştırmacılar tarafından yürütülen odak grup görüşmeleriyle toplanmıştır. Görüşmelerde katılımcılara müze eğitimi projesi öncesi müze eğitimine ilişkin duygu ve düşünceleriyle, proje sonrası müze eğitimine ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade edecekleri açık uçlu sorular sorulmuştur. Odak grup görüşmesi küçük bir grupta lider arasında yapılandırılmamış görüşme ve tartışmada grup dinamiğinin etkisini kullanma, derinlemesine bilgi edinme ve düşünce üretmedir (Bowling, 2002,38). Odak grup görüşmeleri, önceden belirlenmiş yönergeler çerçevesinde gerçekleştirilen, bu yöntemin mantığına uygun olarak, görüşülen kişilerin öznelliklerini ön planda tutan, katılımcıların söylemine ve bu söylemin toplumsal bağlamına dikkat edilmesi gereken nitel bir veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011,97). Görüşmelerle müze uzmanlarının müze eğitimi birimleri, müze eğitiminde çalışacak personel, müze eğitiminin önemi, müze eğitiminde işbirliği, müze eğitiminde kullanılan araçlar ve yöntemler ile müzenin gelecek hedeflerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Nitel verilerin analizinde içerik analizi en uygun yöntemlerden biridir (Kitzinger ve Farquhar, 1999,160). Veri analizinde en iyi yol, kayıt sırasında ya da sonrasında çözümlene yapılırken, belli başlıklar altında anahtar temaları belirlemektir. Kayıt sırasında alınan kısa notlar bile daha sonra yapılacak analizler için oldukça yararlıdır. Odak grup görüşmesinin raporlaştırılmasında katılımcıların ne söylediği tüm ayrıntılarıyla birlikte çok önemlidir (Creswell, 2007,42). Raporla genel olarak temalara göre belirlenen algılar yer almalıdır. Araştırmacılar, analiz yaparken ve raporlaştırırken konuşma dilinin olduğu gibi kalmasına dikkat etmelidir (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011,99).

Bulgular

Kocaeli Müzesi Müze Eğitimi Projesi Süreci

Şekil 1. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi Çalışma Planı

1967 yılında kurulan Kocaeli Müzesi, Kocaeli İstasyon Caddesi üzerinde bulunan Eski Gar Alanı içindeki 1873 – 1910 yılları arasında inşa edilmiş Eski Gar ve Ambar binalarına ilişkin yapılara yerleşmiş bir arkeoloji ve etnografya müzesidir. Müze olarak hizmet veren alan içinde Tamir Atölyesi, Su Deposu ve Lojman Binası yer almaktadır. İki adet Tekel Deposu birleştirilerek (Arkeolojik ve Etnografik eseler için) teşhir salonları oluşturulmuştur. Müzede Paleolitik, Helenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

dönemlerine ilişkin eserler sergilenmektedir. 2016'da hizmete açılan müze eğitim atölyesi, özellikle okulöncesi dönem öğrencilerine ve öğretmenlerine ilişkin görsel sanat çalışmaları ve ilkokul öğrencileri için düzenlenen etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Öte yandan eğitim atölyesi, zihinsel engelliler bakım ve iyileştirme müdürlüğü tarafından da sosyal sorumluluk çalışmaları kapsamında kullanılmaktadır. Atölye münferit olarak ziyarete gelen ailelere de hizmet vermektedir (Gölcük, 2016,122).

Kocaeli Müzesi çocuk atölyesi

Müze koleksiyonunun farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde eğitim etkinlikleri kapsamına alınması ve müze uzmanlarının müze koleksiyonundaki kültür varlıklarının eğitim amacıyla kullanılabilirliğine ilişkin yöntem ve teknik bilgisi ile müze eğitimi deneyimi sahibi olmasının amaçlandığı Kocaeli Müzesi Eğitim Projesinde müze eğitimcilerinin eğitimi kapsamında, ilk aşamada Kocaeli Müzesi ziyareti gerçekleştirilerek müze koleksiyonu hakkında ayrıntılı bilgi alınmış, müze binası ve çevresinde inceleme yapılmış, tema ve beş haftalık eğitim içeriği ile eğitimcilerin eğitimi sürecinde müze eğitimine katılacak müze personeli belirlenmiştir.

Eğitimin ikinci aşamasında, personel çağdaş müze, müzede eğitim, müzede öğrenme, müzede öğretim yöntem ve teknikleri ve dünya müzelerinde çocuk ve gençlerin eğitimi konularında kuramsal olarak bilgilendirilmiştir.

Uzmanlardan Kocaeli Müzesi'ni ifade eden en çok beğendikleri üç eserle, müzede çekimser kaldıkları üç eseri belirtmeleri istenmiştir. Bu soruya ek olarak uzmanlara müze eğitimi sürecinde en çok hangi yaş grubu ile çalışmak ve hangi eser ve tema ile ilgili müze eğitimi etkinliği yapmak isteyecekleri sorulmuştur. Müzede öne çıkan ve izleyicinin en çok ilgisini çeken eserlerin saptanmasının amaçlandığı bu çalışmada, uzmanların yanıtları doğrultusunda müzede öne çıkan eserlerin yorgun Herakles Heykeli, Athena Heykeli, Mevsim Heykelleri ve Çukurbağ Eserleri olduğu belirlenmiştir. Müzede çekimser kalan eserlerin ise, mezar taşları, toplar, paleolitik numuneleri, etnografik eserler ve sütunlar olduğu belirlenmiştir.

Müze uzmanlarının büyük bölümü müze eğitimi alanında 5 – 6 yaş grubuyla Mevsim Heykelleri üzerine, 10 – 11 yaş grubuyla etnografik eserler ve sikkeler üzerine, 8 - 10 yaş grubu ile Yorgun Herakles Heykeli üzerine ve 12 – 14 yaş grubu ile kurtarma kazıları vitrini üzerinde çalışmak istediklerini ifade etmiştir. Bu çalışmalar dışında, 13 yaş ve üzeri öğrencilerle restorasyon ve konservasyona yönelik çalışmalar yapılmak istendiği vurgulanmıştır.

Resim 1. Kocaeli Müzesi uzmanları ile odak grup çalışmaları

Müze uzmanlarından müzenin en beğenilen eserlerinden biri olan ve müzeyi temsil ettiğini düşündükleri Yorgun Herakles Heykeli'ne ilişkin farklı yaş gruplarına yönelik müze eğitimi etkinlikleri geliştirmeleri istenmiştir. Bireysel etkinlik geliştirme çalışmalarının ardından uzmanlar aşağıdaki etkinlikleri seçerek uygulayabileceklerini vurgulamışlardır.

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

Hedef Kitle	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Süreç
5-6 yaş	Yorgun Herakles "Herakles'in Başı"	Rehberli Müze Gezisi, Soru-cevap, Anlatım, Görsel Sanatlar	Müze galerilerindeki heykel başları incelenir ve hangi heykel başının Herakles'e ait olabileceği tartışılır. Diğer heykel başlarından hareketler çocukların kendi Herakles başlarını çizmeleri sağlanır.

Müze uzmanları "Yorgun Herakles: Herakles'in Başı" adlı etkinliğin kolay uygulanabilir, eğlenceli ve müzenin en önemli eserlerinden biri olan Yorgun Herakles Heykeline ilişkin açıklayıcı ve öğretici bir etkinlik olacağını, okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel gelişimlerini, dil gelişimlerini, sosyal – duygusal gelişimlerini ve motor gelişim süreçlerini destekleyeceğini vurgulamışlardır.

Hedef Kitle	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Süreç
7-11 yaş	Yorgun Herakles "Herakles Neden Yorgun?"	Rehberli Müze Gezisi, Soru-cevap, Anlatım, Yaratıcı Yazma	Çocuklarla yorgunluk kavramı üzerine tartışılır ve Yorgun Herakles heykelinin öyküsü anlatılır. Herakles'in neden yorulmuş olabileceği üzerine konuşulur ve çocukların Herakles'in neden yorulduğunu kısa bir öyküyle anlatmaları sağlanır. Yazılan öyküler okunur ve değerlendirilir.

"Yorgun Herakles: Herakles Neden Yorgun?" adlı etkinliğin 7-11 yaş grubu çocuklara yorgunluk ve dinlenme kavramını anlatmak, neden – sonuç ilişkisi kurabilmelerini sağlamak ve diğer bireylere karşı duygudaşlık geliştirmelerini sağlamak amacıyla kullanılabileceği vurgulanmıştır.

Hedef Kitle	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Süreç
12-16 yaş	Yorgun Herakles "Herakles'in 12 Görevi"	Rehberli Müze Gezisi, Soru-cevap, Anlatım, Canlandırma	Yorgun Herakles Heykeli incelendikten sonra çocuklara Herakles'in 12 görevi ayrıntılı olarak anlatılır ve görevler içinden seçilenleri küçük gruplar halinde canlandırmaları istenir. Görevler ve sorumluluklar üzerine tartışılarak etkinlik değerlendirilir.

"Yorgun Herakles: Herakles'in 12 Görevi" adıyla 12-16 yaş grubu için geliştirilen etkinliğin kahramanlık, görevler ve sorumluluklar üzerine tartışma platformu oluşturacağı vurgulanarak, bu etkinliğin çocukların zorlukların üstesinden

gelmeden görevlerin ve sorumlulukların başılamayacağı hakkında farkındalık kazanmalarını sağlayacağı ifade edilmiştir. 12 – 16 yaş grubu çocukların Herakles'in 12 görevi üzerine yaratıcı drama tekniklerini kullanarak kendilerini ifade etme, neden – sonuç ilişkisi kurabilme, grupla işbirliği içinde hareket etme, bedenlerini kullanarak bir kurguyu izleyen gruba sunum yapma gibi becerileri geliştirebileceği ve müzeye olan ilgilerinin artabileceği düşünülmüştür.

Müze uzmanları aynı süreçte bireysel olarak geliştirdikleri diğer etkinlik örneklerini değerlendirerek elemiş ve üç farklı yaş grubu için Sikkeler ve Çukurbağ Eserlerine yönelik eğitim etkinlikleri geliştirmişlerdir. Geliştirilen diğer örnekler tüm müze uzmanlarını temsil edecek grup sözcüsü tarafından ifade edilmiştir. Sikkelere ilişkin etkinlik önerisinde, eğitim atölyesine bir darp makinesi almak, kil hamuru ile sikke tasarımı yaptırmak ve konuya ilişkin canlandırmalar geliştirmek gibi öneriler öne çıkmıştır:

“Müzedeki 10-11 yaş grubuyla sikke tasarımı çalışması yapılabilir. Darp makinesi ile Roma Dönem sikkeleri basılır. Birçok müzede artık sikke basımı çalışmaları yapılıyor. Bir Roma İmparatorunun giysisi çocuklara giydirilebilir, imparatoru da içeren bir drama etkinliği yapılabilir. Ayrıca darp makinesi bulunamıyorsa kil hamuruyla sikke oluşturulabilir. Roma'nın Cumhuriyet dönemi imparatorları hakkında kısa bilgiler verilip, dönemin önemli olayları ve kararları tartışılabilir. Sikkelerin hangi koşullarda ve hangi özelliklerde basıldığı sorgulanabilir. Sikke yapımı tamamlandıktan sonra ürünler için sergilemeye yönelik bir pano oluşturulabilir. Bu, çalışmaya katılan öğrencilerin ve öğretmenlerin dışında müzeye gelen diğer ziyaretçileri de mutlu edecektir”. (Grup Sözcüsü)

Sikke etkinliğinin kazanımları, sikkede geçen ayrıntılara dikkat çekmek, dönem özelliklerini anlamak, hayal gücünü devindirmek, zamanda geriye yolculuk yaparak çocukların duygu dünyalarını geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bu etkinliğin uygulama zorlukları arasında, sikke darp makinesinin temininin zor olması, çocukların el becerilerinin gelişimine bağlı olarak beklentinin altında çalışmalar çıkabilme olasılığının bulunması olarak belirlenmiştir. Öte yandan uzmanlara göre Sikkeye ilişkin Roma Dönemini içeren canlandırmada kullanılacak metnin yazım süreci kolay olmayacaktır bu nedenle metindeki bilgilerin müze uzmanı gözetiminde, yeterli düzeyde ve doğru yansıtılmasına dikkat edilmelidir.

Uzmanlar, Çukurbağ Eserlerine ilişkin gerçekleştirilecek drama etkinliklerinin çeşitliliğine vurgu yapmışlardır. Çukurbağ panolarının ayrı ayrı seçilip eğitim konusu yapılabileceğini düşünen uzmanlar, dönemin önemli karakterlerinin, dönem giysileri ve aksesuarlarının ve mitolojik karakterlerin canlandırma yoluyla kolayca anlatılabileceğini ifade etmişlerdir. Panolarda yer alan karakterleri gösteren bir defile düzenleyip müze sonrası aşamada okulda bilginin pekişmesi sağlanarak müzedeki eğitimin unu-

tulmaz hale getirilmesi de önerilmiştir. Uzmanlar bu etkinlik sürecinde karakterlerin adlarının telaffuz edilmesinin zor olabileceğini, dolayısıyla çocukların yaş grupları düşünülerek hazırlık aşamalarında karakter isimlerinin kısaltmalarıyla ya da kolay söylenir biçimleriyle kullanılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Eğitimin üçüncü aşamasında, müze uzmanlarına müze eğitiminde kullanılan tanışma ve ısınma çalışmaları örnekleri, canlandırma örnekleri ve değerlendirme çalışmalarından oluşan müze eğitimi uygulanmıştır. Müze eğitimi yöntem ve teknikleri, yaratıcı drama ve küçük grup çalışması gibi öğrenme yöntem ve tekniklerini içeren eğitimin içeriği “Müzedeki Hayvanlar ve Kahramanlar” ile “Herakles’in 12 Görevi” başlıklarında hazırlanmıştır. Etkinlikler, tanışma ve ısınma çalışmalarına ilişkin yürüme alıştırmaları, esneme çalışmaları, isim çalışmaları, bedensel güven çalışmaları, fırça dansı, bedenle ritim çalışmaları, meyve ve müze sepeti çalışması (sikke, heykel, rölyef), hareketi kim başlattı? adlı dikkat çalışması, müzikle yoğunlaşma ve ayna çalışması gibi örneklerle başlamış; müze nesnelерinin donuk imge tekniğiyle canlandırılmasıyla tamamlanmıştır. Isınma çalışmalarının ardından müze uzmanları “müzedeki hayvanlar” ve “müzedeki kahramanlar” temalı iki gruba ayrılmış ve müze galerilerinde hayvanları ve kahramanları saptayarak, bu karakterleri kullanacakları kısa bir öykü hazırlamaları istenmiştir. Hikâye oluşturma sürecinde müzedeki saptanan hayvanlar güvercin, horoz, boğa, aslan, yılan, at, yunus balığı, kartal, koyun, geyik ve kurttur. *Maximian ve Diokletian** gibi karakterler de kahramanlar temalı öyküye konu olmuştur. Gruplar saptadıkları karakterlere ilişkin öykülerini oluşturduktan sonra müze bahçesinde canlandırma yapılmış ve öyküler okunarak karakterler hakkında değerlendirme yapılarak etkinlikler sonlandırılmıştır.

Resim 2. Donuk imge çalışması

* Maximian ve Diokletian 286-305 yılları arasında müşterek olarak imparatorluk yapmış Roma İmparatorlarıdır.

Resim 3. Müzede hayvanlar ve Müzede Kahramanlar temalı öykü çalışmaları

Etkinliklerin ilerleyen bölümünde Herakles'in yorgunluğu üzerine bir imgelem çalışması gerçekleştirilmiştir. Herakles'in 12 görevinden yola çıkılarak Nemea aslanını bulma öyküsü imgelem çalışmasına uyarlanmış, kahramanın Nemea Aslanını bulma ve onunla mücadele etme süreci öykü haline getirilerek müze uzmanlarına okunmuştur. Uzmanlardan öyküyü dinlemeleri ve kendilerini Herakles'in yerine koyarak yüz ve beden hareketleriyle hikâyeye uygun biçimde hareket etmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonunda katılımcıların Herakles ile özdeşim kurmaları sağlanmış, bu yorucu görevin etkileri Yorgun Herakles Heykeli önünde tartışılmıştır. İmgelem çalışmasının ardından uzmanlar iki gruba ayrılmış ve Herakles'in iki görevi yazılı açıklamalarıyla birlikte gruplara dağıtılmıştır (Artemis'in kutsal geyiğinin yakalanması görevi ve Altın elmaların toplanması görevi). Uzmanlar bu görevleri üç farklı fotoğraf anı biçiminde canlandırmış ve canlandırma sonunda görevleri okuyarak değerlendirmişlerdir. Herakles'in iki görevine ilişkin canlandırma etkinliğinin ardından uzmanlar farklı kişilerden oluşan yeni gruplar oluşturarak aynı çalışma ile bağlantılı istasyon etkinliğine katılmışlardır. İstasyon Yöntemi, bütün grubun her aşamada (her istasyonda) çalışarak bir önceki grubun yaptıklarına katkı sağlayarak çalışmayı bir basamak ileri götürmeyi, yarım kalan işi tamamlamayı öğreten etkili bir yöntemdir. İstasyonlar katılımcıların eş zamanlı olarak çeşitli öğrenme etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri merkezlerdir. Etkinlikte Herakles'in 12 görevine ilişkin afiş ve şiir istasyonları oluşturulmuştur. Gruplar her iki istasyona da katılarak çalışmayı tamamlamış ve konuşma halkası tekniğiyle eğitimin tamamını değerlendirmişlerdir.

Etkinliğe ilişkin genel değerlendirmede uzmanların tamamı ilk kez böyle bir müze etkinliğine katıldıklarını ve kullanılan müze eğitimi yöntem ve tekniklerini uygulayabilir, etkili ve eğlenceli bulduklarını belirtmişlerdir.

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

“Müzede bulunan eserlerden yola çıkarak bu kadar çok etkinlik geliştirebileceğimizi düşünmüyordum. Biz bile bu kadar eğlendiğimize ve öğrendiğimize göre çocuklar kim bilir ne kadar çok eğlenecekler” (Uzman 1)

“Çok eğlenceli, müzeyi sevdi ve bilgileri kalıcı hale getiren etkinliklerdi. Sadece öğrenmekle kalmadık aynı zamanda bedenimizi de kullanarak uzun zamandır yapmadığımız ısınma çalışmalarını da yapmış olduk” (Uzman 2)

Uzmanlar gerçekleştirdikleri etkinliklerin amaçladıkları üzere sadece Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih ve Görsel Sanatlar derslerinde değil Fen Bilgisi dersinde de kullanılabileceğini vurgulamışlardır. Ayrıca bu etkinliklerin sadece okulöncesi, ilkököl ve ortaokul çağı çocuklarını değil, üniversite öğrencilerinin, sivil toplum örgütü üyelerinin ve farklı ilgi gruplarına üye yetişkinlerin de ilgisini çekeceğini ifade etmişlerdir.

Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi'nin dördüncü aşamasında müze uzmanları, üçüncü aşamada gerçekleştirdikleri etkinliklerden de yola çıkarak proje ekibi liderliğinde ilkököl öğrencilerine yönelik tam günlük eğitim etkinliği geliştirme atölyesine katılmışlardır. Müze uzmanları akran eğitimi modelini kullanarak sırayla diğer uzmanlara öğrendikleri tanışma ve ısınma oyunlarını uygulamışlar, canlandırma etkinliklerini tekrar etmişler ve son olarak Kocaeli Müzesi'ne ilişkin ara-bul kâğıtları hazırlayarak taslak etkinliklerini tamamlamışlardır.

Eğitim Projesi'nin beşinci aşamasında müze uzmanları eğitim etkinliğine katılmak üzere müzeye gelen 40 ilkököl öğrencisine proje kapsamında kendi geliştirdikleri etkinliği uygulamışlardır. Eğitimin ilk oturumunda uzmanlar çocukları karşılayarak tanışma ve ısınma oyunları oynamışlardır. Isınma çalışmalarının ardından çocuklar ara-bul kâğıtları doğrultusunda müze içinde kâğıtlarda belirtilen nesnelere bularak, istenen bilgileri doldurmuşlardır. Bu nesnelere neler oldukları, hangi amaçlarla kullanıldıkları, Kocaeli'nde nerede buldukları ve çocuklarda bıraktıkları izlenim müze uzmanları liderliğinde tartışılmış, eserler donuk imge tekniğiyle bireysel olarak canlandırılmıştır. Dağıtılan ara-bul kâğıtlarından yola çıkılarak “Süslenme ve giysiler, ticaret, yeme – içme ve fauna-hayvanlar” temaları belirlenmiştir. Gruplar çalışırken müze uzmanları olası soruları cevaplamak için hazır bulunmuşlar, sorulara gelişim düzeylerine uygun yanıtlar vermişlerdir. Ara-bul çalışması ve tema bulma etkinliğini tamamlayan gruplar kendileri için hazırlanan boş kartonlara ara-bul kâğıtlarını asarak müze uzmanından bilgi almış, Roma İmparatorluğu öncesi ve sonrası olarak tasarlanan tarih şeridi üzerinde değerlendirmişlerdir. Etkinliğin son aşamasında gruplardan topladıkları eserlerle ilgili masallar yazmaları istenmiştir. Grup masalları giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmuş; masalların sonuç bölümleri istasyon yöntemi ile tamamlanmıştır. Etkinlik çocuklar tarafından hazırlanan tema afişleriyle değerlendirilmiştir. Etkinlik çıktılarının müze içinde bir vitrinde sergilenmesi sağlanmıştır.

Resim 4. Müzede ara-bul çalışması

Resim 5. Afiş çalışması

Eğitim Projesi'nin altıncı ve son aşamasında proje ekibi Kocaeli Müzesi koleksiyonundan yola çıkarak okul öncesi dönem çocuklarına, ilkokul 1-5. ve ortaokul 5-8. sınıf öğrencileriyle lise öğrencilerine yönelik müze eğitim etkinliklerinden oluşan bir kitapçık hazırlamıştır. Kitapçıkta müze eğitimi kavramı tanımlanmış, müze ile okul işbirliğinin biçimleri örneklendirilmiş ve müzede gerçekleştirilebilecek müze ziyaretleri, rehberli geziler ve eğitim etkinlikleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Müze eğitimi etkinliği hazırlanırken dikkat edilmesi gereken konular bağlamında gelişim düzeylerine, sanatsal gelişim aşamalarına ve sınıf düzeylerine göre nasıl eğitim etkinlikleri hazırlanacağına ilişkin ipuçları paylaşılmıştır. Kitapçıkta ayrıca müzede ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına da yer verilmiştir. Kitapçıkta son olarak Müzede mevsimler (okul öncesi), Müzede Hayvanlar (İlkokul 1. sınıf), Müzede Geometri (İlkokul 2. sınıf), Beslenme kültürü (ilkokul 3. sınıf), Kültürel Miras: Değişim ve Süreklilik (İlkokul 4. sınıf), Müzenin Heykelleri (ilkokul 5.-6. sınıf), Kültürel Miras: Gelenek – Görenekler (7.-8. sınıf) ve Herakles'in 12 Görevi (Lise) eğitim örneklerine yer verilmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu bölümde yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeler yer almaktadır. Odak grup görüşmesine ilişkin genel değerlendirme sürecinde uzmanlarla yapılan görüşmeler müze eğitiminin önemi, müze eğitim birimi, personel, müze eğitiminde uygulama ve işbirliği kategorileri altında toplanmıştır.

Müze Eğitimi Birimi ve Personel

Kocaeli Müzesi'nde görevli ve uzmanlar, bir müzenin nitelikli müze eğitimi etkinlikleri gerçekleştirebilmesi için bir müze eğitimi birimi kurması gerektiğini düşünmektedir. Bu birimde profesyonel olarak hizmet verecek personelin müze eğitimi ilkeleri, yöntem ve teknikleri konusunda yetiştirilmesi gerekmektedir. Müze eğitimiyle ilgilenen personelin çocuk ve gençlerle çalışmayı seven, güler yüzlü ve çocuk gelişimi konusunda eğitim almış olması gerektiği de belirtilmiştir. Bu birimin sürdürülebilirliği önemlidir.

Müze Eğitiminin Önemi

Uzmanlar müzede eğitimin en az Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik gibi temel dersler kadar önemli olduğunu ve özellikle çocuklar için *zorunlu* bir eğitim olması gerektiğini belirtmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilkökul ve ortaokul ders programlarında müzede eğitime yer vermesi ve öğretim programlarını müze eğitime uygun olarak hazırlaması gerektiğini vurgulamışlardır. Müze eğitiminin tarihe ve kültüre ilişkin merak geliştirmek için *önemli, faydalı ve gerekli* bir eğitim olduğu kanısındadırlar. Ayrıca uzmanlara göre, müzelerin kendilerini gerçekleştirmeleri için önemli yollardan biri müze eğitimidir.

Müze Eğitiminde Uygulama ve İşbirliği

Uzmanlar çocuklarla yapılacak müze eğitimi etkinliklerinde oyun kullanılarak, eğlenceli ve öğretici bir üslup belirlemek gerektiğini düşünmektedir. Uzmanlar müze eserlerini müze eğitiminin temel araçları olarak benimsediklerini ve müzede çalıştıkları süre boyunca kendilerini bu eserlerle birlikte evlerinde gibi hissettiklerini vurgulayarak müzeye ilişkin aidiyetlerinin yoğunluğunu da ifade etmişlerdir. Onlara göre, bu eserlerle ilgili etkinlikler eser odaklı olabilir ve eser etrafında gelişen, hikâyesini tamamlayarak, drama gibi eğlenceli etkinliklerle zenginleştiren, eğlendirirken öğretici nitelikte olmalıdır. Her müzenin kendine özgü koleksiyonu kullanılmalıdır. Müze eğitimi materyali olarak görseller, eser kopyaları vb. farklı eğitim malzemesi (oyun hamuru, yapboz, boya kalemleri, renkli kâğıtlar, oyuncak, oyun tahtası, kil vb) de üretilebilir. Müze bahçesinde kazı çalışmaları yaptırılması, deneysel arkeoloji çalışmalarına yer verilmesi, dijital müze uygulamaları vb çocuk ve gençlerin ilgisini çekeceğinden öğretim sürecini eğlenceli hale getirecek, müzeye ilişkin önyargıları azaltacaktır. Ayrıca Kocaeli halkının müzeye olan ilgisini düşük bulan uzmanlar bu etkinliklerin müzelerin halk için var olan kurumlar olduğu kanısını yaygınlaştıracağı görüşündedir. Uzmanlar müze eğitiminde yaratıcı drama, oyun, müzik kullanılan ritim etkinlikleri, dans ve beden dili çalışmaları, soru-cevap etkinlikleri, öykü oluşturma etkinlikleri, aktif öğrenmeye yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılmasını çok faydalı bulduklarını, kendi geliştirdikleri etkinlikleri uygularken heyecanlandıklarını ancak başarılı olmalarının kendilerini müze eğitimi konusunda motive ettiklerini vurgulamışlardır.

Uzmanlara göre tüm bu çalışmaların başarılı olması hem müze uzmanları arasındaki hem de kurumlar arasındaki işbirliğiyle olanaklıdır. Dolayısıyla müzede çalışan tüm personelin eğitimi benimsemesi ve işbirliğini yaygınlaştırarak sürdürmesi gerekmektedir. Öte yandan müzenin eğitim etkinliklerinin Milli Eğitim Müdürlüğü ve İl Kültür Müdürlüğü tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi bölgesel kültürel kalınma ve müzenin tanıtımı açısından etkili olacaktır. Uzmanlar projenin çıktısı olan eğitim kitapçığını önemli bir rehber olarak gördüklerini ifade ederek bu örneklerin her müze için hazırlanması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi'nin beklenen sonuçları şunlardır:

1. Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi uzmanlarının müze eğitimi bağlamında, ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek çalışma örneklerinin geliştirilmesi.

2. Müze uzmanlarının müze eğitimi bağlamında, ziyaretçi ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışma örnekleri geliştirecek biçimde eğitilmesi.

3. Müze eğitim atölyesinin farklı içerikte etkinlikler için aktif biçimde kullanılması.

4. Müze için proje kapsamında hazırlanan eğitim kitapçığının Kocaeli ili sınırları içinde okulöncesi eğitim kurumları ile ilk ve ortaokullarda tanıtılmasını ve kullanılması.

5. Müze uzmanlarına müzenin eğitimi işlevini gerçekleştirmek amacıyla yerel bağlamda stratejik ortaklıklar kuracak beceriler kazandırmak.

6. Eğitime katılan müze uzmanlarının eğitimi almayan uzmanlara akran eğitimi aracılığıyla eğitim vermelerini sağlamak.

7. Hazırlanacak eğitim programı ile müzeler için ulusal düzeyde örnek bir model oluşturmak.

8. Aynı eğitim programının İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kayıtlı öğretmenlere de verilmesini sağlamak.

Proje kapsamında uzmanların müze eğitimine ilişkin ihtiyaçları saptanmış ve koleksiyona uygun bir eğitim içeriği hazırlanarak uygulanmıştır. Eğitim süresince müze atölyesi etkin biçimde kullanılmıştır. Müzeye özgü eğitim etkinlikleri içeren bir kitapçık hazırlanmıştır. Bu bağlamda müze eğitimi projesinin başarısını sürdürebilmek için müze personelinin tamamının eğitim sürecinden geçmesi önemlidir. Dolayısıyla eğitime katılan müze uzmanlarının eğitimi almayan uzmanlara akran eğitimi aracılığıyla eğitim vermeleri ve deneyimlerini paylaşmaları gerekmektedir. Eğitim kitapçığının müze tarafından Kocaeli ili sınırları içinde okulöncesi eğitim kurumları ile ilk ve ortaokullarda tanıtımı yapılmalıdır. Müze uzmanları odak grup görüşmelerinde müze eğitiminin sürdürülebilirliğinin işbirliği ile olanakları olduğunu vurgulamışlardır. Bu nedenle müzenin eğitimi işlevini gerçekleştirmek ve sürdürmek için müzenin yerel

bağlamda stratejik ortaklıklar kurması önemlidir. İl Milli Eğitim ve Kültür Müdürlükleri işbirliği yapılacak öncelikli kurumlardır. Bu bağlamda 2016'da Kasım ayında Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında okullarda sanat eğitiminin geliştirilmesi amacıyla imzalanan protokolle Kocaeli Müzesi ve il sınırları içindeki diğer müze ve ören yerleri okul dışı öğrenme ortamları olarak etkin biçimde kullanılacaktır. Kocaeli Müzesi Eğitim Projesi kapsamında hazırlanan eğitim programı ile Türkiye müzeleri için ulusal düzeyde örnek bir model oluşturmak ve bu eğitim programının Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kayıtlı öğretmenlere hizmet içi eğitim kapsamında verilmesini sağlamak projenin başarısını artıracaktır.

Kaynakça

- AY, Selanik Tuğba ve FİDAN, Kurtdere Nuray (2014). "Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Derisinde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Görüşleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), ss.69-89.
- BODO, Simona, GIBBS, Kirsten ve SANI, Margherita (2009). **Museums as Places For Intercultural Dialogue: Selected Practices from Europe**. United Kingdom: MAP for ID Group.
- BOWLING, Ann (2002). **Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services**. Philadelphia, PA: McGraw-Hill House.
- BURNHAM, Rika, KAI-KEE, Elliott. (2015). **Müze Dersleri: Yorum ve Deneyim**. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- CRESWELL, W. John (2007). **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches** (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- ÇOKLUK, Ömay, YILMAZ, Kürşad ve OĞUZ, Ebru. (2011). "Nitel bir Görüşme Yöntemi Olarak Odak Grup Görüşmesi". *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), ss. 95-107.
- DİLMAÇ, Oğuz (2016). "The Effect of Active Learning Techniques on Class Teacher Candidates' Success Rates and Attitudes toward their Museum Theory and Application Unit in their Visual Arts Course". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 16 (5), ss: 1479-1501.
- GREENHILL, Eilean-Hooper. (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, ed. Bekir Onur, (çev. Meltem Örgen Evren ve Emine Gül Kapçı). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, no:4.
- GORMAN, Amy (2008). **Museum Education Assessment: Survey of Practitioners in Florida Art Museum**, Florida State University, (Unpublished Doctoral Dissertation), USA.
- GÖLCÜK, Rıdvan. (2016). "Kocaeli'de Müzeciliğin Kısa Öyküsü". *Pişmaniye Dergisi*, ss: 120-123.
- HEIN, George (1998). **Learning in the museum**. London: Routledge.
- HEIN, George (2005). "The Role of Museums in Society: Education and Social Action", *Curator*, 48 (4), ss: 357-363.

- HERZ, Rebecca (2017). **Field Trips that Teach Thinking Skills**. Interview. <https://museumquestions.com/2014/10/06/field-trips-that-teach-thinking-skills/> 26.01.2017.
- ICOFOM (2010).
- İLHAN, Çakır Ayşe (2010). "Museum Education in Turkey". **International Internet Education Conference (ICT-Learn 2010)** Cairo, Egypt.
- İLHAN, Çakır Ayşe, ARTAR, Müge, OKVURAN, Ayşe ve KARADENİZ, Ceren (2014). "Museum Training Programme in Turkey: Story of Friendship Train and Children's Education Rooms in the Museums", **Creative Education**, S. 5, ss: 1725-1732.
- İLHAN, Çakır Ayşe (2016). "Müze Profesyonelleri için Eğitim Modülü", **25. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu ve II. Uluslararası Müzecilik Çalıştayı**, 11-18 Nisan 2016, Antalya.
- JOHNSON, Anna, HUBER, Kimberly, CUTLER, Nancy, BINGMANN, Melissa ve GROVE, Tim (2009). **The Museum Educator's Manual: Educators Share Successful Technics**. USA: Rowman Altamira.
- KARADENİZ, Ceren, OKVURAN, Ayşe (2014). "Müzedede Bir Gece: Ankara Üniversitesi Öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi". **İlköğretim Online**, 13(3), ss: 856-879.
- KARADENİZ, Ceren, OKVURAN, Ayşe, ARTAR, Müge ve İLHAN, Çakır Ayşe (2015). Yeni Müzebilim Bağlamında Müze Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Müze Eğitimcisi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 48 (2), ss: 203-226.
- KARADENİZ, Ceren (2015). **Çağdaş Müze ve Kültürel Çeşitlilik: Arkeoloji Müzesi Uzmanlarının Kültürel Çeşitliliğe İlişkin Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara.
- KARADENİZ, Ceren, ÇILDIR, Zekiye (2016). "The Views of Prospective Classroom Teachers on Cultural Heritage-Themed Museum Education Course". **5th World Conference on Design and Arts**, May 26 -28 2016. Skopje, Macedonia.
- KISA, Yavuz, GAZEL, Ali Ahmet. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Kullanımına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi (Afyonkarahisar Müzeleri). **International Journal of Field Education**, 2(1), ss: 51-83.
- KITZINGER, Jenny, FARQUHAR, Cindy (1999) 'The Analytical Potential of "Sensitive Moments" in Focus Group Discussions', in R. Barbour and J. Kitzinger (eds) **Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice**, pp. 156-172. London: Sage Publications.
- ONUR, Bekir (2014). **Yeni Müzebilim: Demokratik Toplumu Yaratmak**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- PREZIOSI, Donald, FARAGO, Claire. (2004) (ed). **Grasping the World: the Idea of the Museum**. UK: Ashgate Publishing.
- ŞAR, Evren, SAGKOL, Tuna (2013). Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliği Üzerine. **Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, 10(2), ss.83-90.

◆ Ceren Karadeniz / Ayşe Okvuran / Müge Artar / Ayşe Çakır İlhan

ŞİMŞEK, Laçın Canan, KIYICI, Balkan Fatime, YİĞİT, Atabek Elif (2013). Müze Ziyaretinin Öğretmen Adaylarının Düşüncelerine Etkisinin İncelenmesi. **Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi**, 3 (1), ss.115-148.

TALBOYS, Graeme. (2011). **Museum Educator's Handbook**, 3rd ed. UK: Routledge.

TAŞDEMİR, Adem, KARTAL, Tezcan ve ÖZDEMİR, A.M. (2013). Using Science Centers and Museums for Teacher Training in Turkey. **Asia-Pacific Education Research**, March 2014, 23(1), pp. 61-72.

TORCH, Chris (2010). **European Museums and Interculture: Responding Challenges in a Globalized World**. European Council Report, Stockholm.

<http://intercultural-europe.org/site/sites/default/files/CTorch%20-%20Cultural%20Diversity%20%26%20Intercultural%20Dialogue%20OMC%20Reflection%20Paper.pdf>

İnternet Kaynakları

http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_Anglais_BD.pdf, ICOFOM Key Concepts of Museology (Museologie Anglais), 12.11.2010.

<http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR,166263/kultur-ve-turizm-bakanligi-ile-milli-egitim-bakanligi-a-.html> "Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı İşbirliği Protokolü", 15.11.2016.